

Archeologiedagen: restant van de citadel van Antwerpen

Antwerpen -

In heel Vlaanderen vinden dit weekend de jaarlijkse Archeologiedagen plaats. Een opvallende Antwerpse deelnemer bevindt zich in de Gijzelaarsstraat op het Zuid. Daar werden recent namelijk restanten van de buitenmuur van de citadel blootgelegd. Aansluitend is er ook een tentoonstelling met oude gravures, kaarten en een maquette van het bolwerk, dat eeuwenlang de stad domineerde.

Zaterdag 21 mei 2022 om 14:40

-
-
-

De muurrestanten bevinden zich in de kelder van Konhef, een bedrijf dat liften en hefwerktuigen controleert. "Tijdens renovatiewerken stootten we op overblijfselen van de buitenmuur van de citadel. Ik besloot om die te behouden en te laten restaureren want het is een uniek stukje erfgoed dat niet mag verdwijnen," vertelt zaakvoerder Vincent Deckers.

Vincent Deckers — © Walter Saenen

Een derde van de stad verwoest

De citadel van Antwerpen, ook wel het Zuidkasteel genaamd, werd tussen 1567 en 1572 gebouwd in opdracht van de Spaanse hertog van Alva volgens een voor die tijd vooruitstrevend ontwerp. "In tegenstelling tot wat je misschien zou denken was het niet zozeer bedoeld om Antwerpen te beschermen, maar eerder om de vaak opstandige bevolking onder de duim te houden." Al een paar jaar na de bouw, in 1576, werd Antwerpen tijdens de Spaanse Furie vanuit de citadel beschoten.

18de-eeuwse kaart van Antwerpen met rechtsonder de citadel — © Victoriano Moreno

In 1832, twee jaar nadat België zich onafhankelijk verklaarde, hadden de Nederlanders zich in het bolwerk verschanst. "De Fransen en de Britten gaven hen een keuze: ofwel ga je uit eigen beweging weg, ofwel komen we je er uit halen. Het werd dat laatste." Na een beleg van 25 dagen gaf de platgeschoten citadel zich over. De Nederlanders hadden in tussentijd heel wat kanonskogels op Antwerpen gemikt. "Ongeveer een derde van de stad werd verwoest."

Collectief trauma

Vincent gaat verder: "Toen we de restanten van de muur vonden, wist ik zo goed als niks over de citadel, maar al gauw bleek dat er enorm veel documentatie over bestaat, gaande van de moderne architectuur tot het beleg in 1832. Dat was destijds wereldnieuws en de eerste Franse militaire overwinning na Napoleon. Daar waren ze natuurlijk erg trots op. Zo bevindt zich in Rijsel een enorme maquette van de citadel zoals die er na de overgave uitzag. Maar vreemd genoeg is het gegeven bij de

meeste Antwerpenaren, zelfs buurtbewoners, volstrekt onbekend.” Hoe zou dat komen? “Ik denk omdat de citadel voor de sinjoren een soort collectief trauma was. Het bouwwerk werd in 1882 met de grond gelijk gemaakt en nadien zo’n beetje uit ons geheugen verbannen. Men was blij dat het weg was, al herinneren straatnamen zoals de Belegstraat, Kasteelstraat en de Bestormingstraat er nog steeds aan.”

De wieg van An Van Daal stond als het ware op de citadel — © Walter Saenen

Wieg op het bastion van Alva

An Van Daal is speciaal uit Wilrijk naar het Zuid gekomen. Ze heeft dan ook een speciale band met het Zuidkasteel. “Ik ben opgegroeid in de Pacificatiestraat en mijn wieg stond dus als het ware op het bastion van Alva. Daarom was ik uiteraard erg nieuwsgierig om er eens een stukje van te kunnen bekijken. Echt top en ook de tentoonstelling zit schitterend in elkaar. Ze hebben er een prachtig verhaal van gemaakt, met heel wat prenten die ik nog eerder heb gezien. Je wordt echt naar het verleden van Antwerpen gekatapulteerd.”

Twintig centimeter onder het wegdek

Het stuk muur in de Gijzelaarsstraat is het enige overblijfsel van de citadel dat momenteel zichtbaar is. “Maar onder de grond bevinden zich op het Zuid nog overal restanten. Het was tenslotte een enorm complex. Twee maanden geleden werden bij de aanleg van nutsleidingen op de Vlaamse Kaai nog funderingen gevonden, amper twintig centimeter onder het wegdek.”

Vincent sluit af: "Hopelijk is dit een aanzet om de citadel bekender te maken, iets waar het stadsbestuur en het MAS zeker een rol in kunnen spelen. In afwachting kunnen schoolklassen en heemkundige kringen hier altijd een kijkje komen nemen. Maar eigenlijk moet iedere Antwerpenaar dit gezien hebben. De citadel speelde tenslotte eeuwenlang een belangrijke rol in het dagelijkse leven in onze stad en heeft een heel boeiend verhaal te vertellen. Waarom zou je naar het buitenland gaan om historische ruïnes te bekijken terwijl die hier in eigen stad, onder je voeten ook bestaan?"

Naast de restanten van de vestingmuur hangt een afbeelding met een uitzicht op de citadel, met het Vlaams Hoofd op de achtergrond. — © Walter Saenen

De tentoonstelling en de restanten van de muur kunnen op afspraak worden bezocht:
info@konhef.be. (mibl)

www.archeologiedagen.be

© Walter Saenen